

*Р. І. Заdereцька,
асистент кафедри фінансів, Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів*

ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ НА МАШИНОБУДІВНІ ПІДПРИЄМСТВА

*R. Zaderetska,
assistant of the Department of Finance Lviv Polytechnic National University, Lviv*

IDENTIFICATION OF FACTORS OF FUNDRAISING FOR ENGINEERING COMPANY

Визначено основні тенденції залучення коштів машинобудівними підприємствами. Досліджено потреби підприємств у фінансуванні поточної та інвестиційної діяльності. Визначено методи залучення коштів, які найчастіше застосовують підприємства машинобудування, їх основні ризики та проблеми. Виявлено, що підприємства машинобудування потерпають від нестачі коштів не лише для фінансування поточних виробничих потреб, але й для потреб розвитку. Підприємства машинобудівного комплексу передусім потерпають від відсутності доступних методів залучення коштів. Недостатня увага в управлінні фінансовим потенціалом приділяється саме управлінню залученням коштів, зокрема для інвестиційного розвитку, оскільки підприємства машинобудування сприймають залучення коштів саме як джерело коштів переважно для фінансування поточних потреб. Це свідчить про низький рівень стратегічного планування залучення коштів і суттєво обмежує використання фінансового потенціалу.

The article generalises and systemic factors of of fundraising for machine-building enterprises.

The article makes a conclusion on the basis factors that motivate engineering enterprises to raise funds. The article assesses indicators that the machine building suffer of fundraising not only to finance current production needs, but also for the needs of development. The article generalises that the machine-building enterprises suffer primarily from a lack of available methods to raise funds. There are special attention to managing financial potential is paid to the involvement of management, particularly for investment development as machine building perceive it as a fundraising source of funds primarily to fund current needs. This indicates a low level of strategic planning and fundraising significantly limits the financial potential Ukrainian machine building enterprises.

Ключові слова: фінансування машинобудівних підприємств, залучення коштів, перешкоди залучення коштів, методи залучення коштів.

Key words: engineering enterprise finance, fundraising, fundraising barrier methods of raising funds.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Аналіз тенденцій та потреб у фінансуванні, здійснений у попередньому розділі, підтвердив актуальність удосконалення процесу залучення коштів на машинобудівні підприємства. З метою детальнішого аналізу проблем, які перешкоджають процесу залучення коштів, нами було використано метод експертних оцінок для оцінювання чинників впливу на ефективність цього процесу на машинобудівних підприємствах України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Застосування методів експертних оцінок використовуються, як правило, для вирішення завдань підготовки рішень, у тому разі, коли ситуація вимагає оцінювання не тільки кількісних, але якісних параметрів. Ці методи використовують для оцінювання ситуації і прогнозування при виборі цілей, для генерування безлічі можливих варіантів рішень і вибору з них якнайкращого. Обробка анкет дозволяє проводити періодичну оцінку, аналіз змін і вироблення заходів щодо поліпшення клімату на підприємстві [1, с. 135; 2, с. 158].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою анкетування щодо проблем залучення коштів на машинобудівні підприємства є:

- визначення пріоритетних джерел фінансування їхньої діяльності;
- виявлення основних форм, інструментів та методів залучення коштів та їх частки у структурі фінансового забезпечення виробничо-господарської діяльності;
- визначення потенціалу залучення коштів;
- ідентифікація основних обмежуючих факторів, які перешкоджають підприємствам залучати кошти з бажаного джерела.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вибірку підприємств було сформовано відповідно до таких критеріїв:

- величина підприємства — в опитуванні брали участь великі та середні підприємства машинобудівної галузі, оскільки саме вони охоплюють найбільшу частку в обсязі промислового виробництва та завдяки масштабам виробництва мають найбільший вплив на інші галузі економіки;
- прибутковість підприємства — для опитування відібрано ті підприємства, які були протягом останніх 10 років перебували у різних фінансових станах. Така позиція

Рис. 1. Питома вага чинників, які найвагомніше впливають на прийняття рішення щодо залучення коштів на опитаних машинобудівних підприємствах України

зумовлена необхідністю дослідити як змінюються тенденції залучення при отриманні підприємством прибутку або збитку від своєї діяльності;

— структура залучених коштів — вагомим для опитування є використання підприємством довгострокових та короткострокових джерел залучення коштів.

Усі підприємства, які належать до генеральної сукупності є публічними акціонерними підприємствами, формування такої вибірки зумовлена тим, що окремі джерела фінансування, наприклад, емісія акцій, є недоступними для підприємств інших організаційно-правових форм [3].

На основі статистичних методів формування вибірки визначено, що середня генеральна сукупність вибірки для підприємств машинобудування, які відповідають заданим критерієм становить 1756 од., довірча імовірність вибірки встановлена на рівні 95%. Науковці зазначають, що для розрахунку вибірки доцільно вважати, що імовірність точності відповідей респондентів становитиме 50%. Згідно зі зазначеними значеннями довірчий інтервал становитиме 10%, а необхідна вибірка підприємств — 91 підприємство [4].

Респондентами вибіркової сукупності доцільно визначити менеджерів, які пов'язані із фінансовим плануванням та здійсненням фінансової роботи на опитаних підприємствах. Про фаховість респондентів свідчить те, що більшість опитаних менеджерів має стаж роботи більше 10 років (64%), більше 5 років — 21%, більше 3 років — 13% і 2% менеджерів мають стаж роботи менше 1 року.

За результатами опитування 74% респондентів відповіли, що рішення про залучення коштів приймається на підприємстві централізовано. Це свідчить про те, що керівництво залученням коштів здійснює з єдиного центру (у нашому випадку переважно керівником підприємства та керівниками фінансових служб).

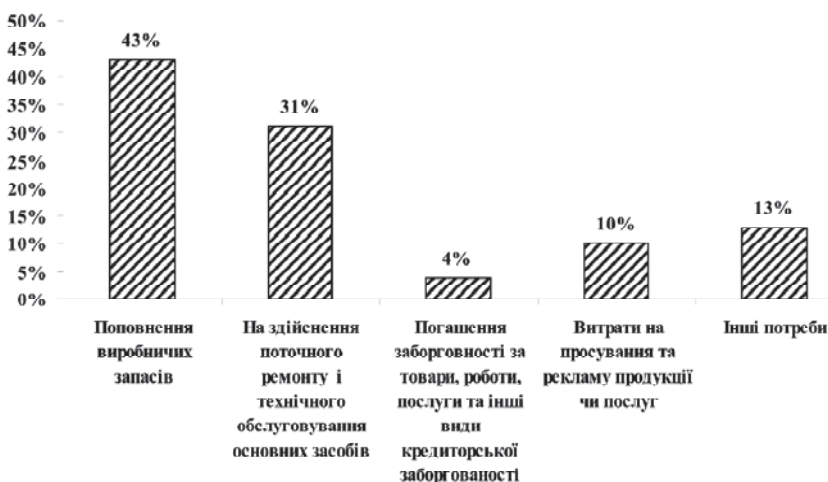

Рис. 2. Структура обсягів залучених коштів у поточну операційну діяльність машинобудівних підприємств України за їх цільовим призначенням, %

Розглянемо детальніше, якими основними мотивами керуються підприємства в процесі прийняття управлінського рішення щодо залучення коштів (рис. 1).

Серед чинників, які найвагомніше впливають на прийняття рішення про залучення коштів, 47% опитаних підприємств вважають нестачу коштів для здійснення діяльності у поточному періоді. Основною причиною цього є те, що підприємства, враховуючи особливості сучасного стану розвитку національної економіки, реалізують у фінансовій політиці переважно консервативний підхід і, як правило, розглядають залучені кошти як інструмент для покриття поточних потреб, а не розвитку довгострокових можливостей.

Тільки 22% підприємств залучають кошти для оновлення виробничої бази. Респонденти зазначають, що для повного оновлення потрібні значні вкладення коштів. Тому підприємства змушені оновлювати основні засоби частково.

Низька платоспроможність покупців продукції машинобудування, а отже, зростання обсягів дебіторської заборгованості вбачають причиною для залучення коштів 12% опитаних підприємств. Це пов'язано з тим, що більшість підприємств, які використовують продукцію машинобудівних підприємств також потерпають від постійної нестачі коштів.

Сезонність виробництва та купівлі деяких видів продукції підприємств машинобудування зумовили те, що 10% підприємств залучають кошти для того, щоб покрити розриви в процесі виробництва, реалізації та оплати продукції. Тільки 8% опитаних підприємств залучають кошти для впровадження інновацій у виробництво.

Не зважаючи на те, що машинобудівна галузь названа пріоритетною у Програмі розвитку промисловості, державна підтримка її залишається дуже низькою. Загалом тільки 1% опитаних підприємств залучає кошти використовуючи державні субсидії і субвенції.

Респондентам було запропоновано оцінити найбільш вагомий критерій при виборі джерела залучення коштів. Найвагомішим критерієм для машинобудівних підприємств визнано доступність до джерела коштів (49%), а найменш вагомим — можливість пролонгування чи розширення застосування обраного джерела (8%). Вартість залучення коштів є другим критерієм, її враховують при виборі 27% опитаних підприємств. Рівень фінансового ризику враховують 16% респондентів. Це свідчить про низьку орієнтацію досліджуваних підприємств на стратегічні перспективи використання подальшого розвитку процесів залучення коштів та низький рівень прогнозування мобілізації коштів та їх подальшого використання у виробничо-господарській діяльності.

У процесі дослідження особливу увагу приділено вивченню пріоритетних напрямів залучення коштів для фінансування потреб у поточному періоді та інвестиційних потреб (рис. 2).

У процесі поточної операційної діяльності підприємства залучають кошти як правило для поповнення виробничих запасів сировини, матеріалів, напівфабрикатів тощо (54%). Це свідчить про те, що мають місце певні неузгодженості в процесі управління доходами і грошовим потоком підприємства. Значні обсяги залучення коштів для фінансування поточних потреб підприємства свідчать про низьку ефективність застосування методів оптимізації використання власних грошових потоків та позикових коштів.

Щодо інвестиційної діяльності, то більшість опитаних підприємств залучає кошти для оновлення основних засобів (41%). Значна частина підприємств (27%) спрямовує залучені кошти для розробки нових чи поліпшення існуючих видів продукції. Такий розподіл пріоритетних напрямів використання залучених коштів спричинений необхідністю покращити характеристики продукції вітчизняного виробництва, які значно поступаються закордонним аналогам. Оновлення основних засобів та покращення існуючих видів продукції залишаються основними у політиці нарощення конкурентних пе-

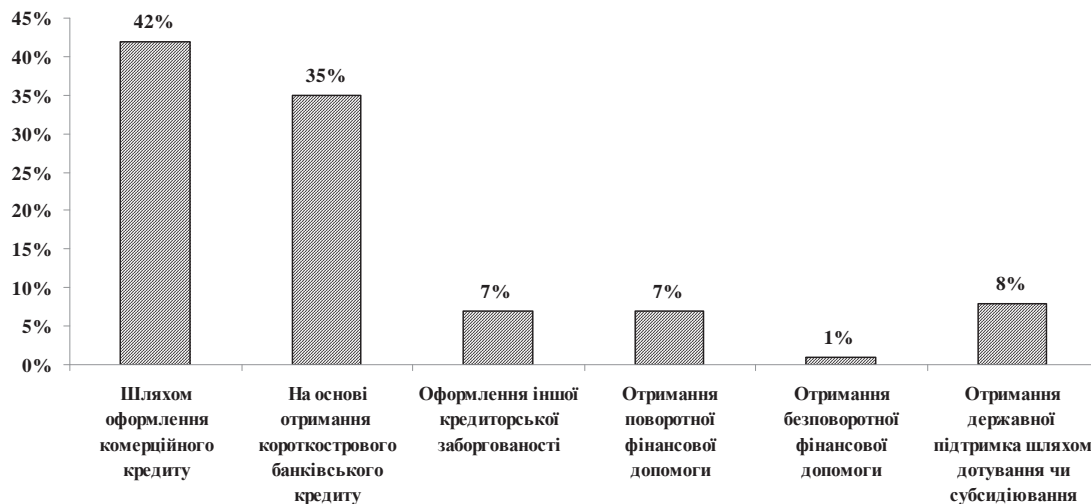

Рис. 3. Розподіл методів залучення коштів для фінансування потреб поточної операційної діяльності машинобудівних підприємств України, %

реваг вітчизняного машинобудування. Однак тільки 16% опитаних підприємств спрямовують залучені кошти на куплю чи розробку інноваційних технологій та техніки, 9% респондентів зазначають, що їх основною інвестиційною потребою є побудова чи придбання виробничих будівель. Відповідно, тільки 7% спрямовують кошти на реорганізацію та покращення виробництва. Це свідчить суттєву нестачу у машинобудівних підприємств коштів для інвестиційного забезпечення своєї виробничо-господарської діяльності. Тому підприємства змушені підтримувати на низькому рівні оновлення зношених основних засобів. У результаті нестачі коштів та недоступності багатьох джерел та методів залучення машинобудівні підприємства не мають змоги розвиватись відповідно до умов ринку.

У процесі своєї діяльності машинобудівні підприємства використовують зазвичай декілька методів залучення коштів. На рисунку 3 представлено розподіл найбільш використовуваних методів залучених коштів у розрізі їх інвестиційної та поточної операційної діяльності.

У структурі залучених коштів для фінансування поточної діяльності переважає залучення коштів шляхом комерційного кредиту (42%). Значну частину цих коштів використовують на купівлю сировини та матеріалів для виробництва продукції. Частка короткострокового кредитування банківськими установами склала 35%, така ситуація пояснюється тим, що короткострокове банківське кредитування є дієвим методом поповнення обігових коштів для машинобудівних підприємств. Оскільки, навіть невеликі деструктивні зрушення економічної та політичної ситуації можуть суттєво вплинути на обсяги оборотних коштів машинобудівних підприємств. Слід також зазначити, що значна частина машинобудівних виробників залежить від чинників сезонності.

Згідно з результатами опитаних підприємств надають значну перевагу залученню коштів для інвестиційних потреб на основі банківського кредитування (39%). Це зумовлено відносно більшою доступністю банківського кредитування порівняно з іншими способами довгострокового залучення коштів. Високий відсоток залучення коштів саме через банківські кредити зумовлений також тим, що більшість опитаних великих машинобудівних підприємств тісно співпрацюють із банківськими установами. Банки, які здійснюють їх розрахунково-касове обслуговування можуть надавати машинобудівним підприємствам пільгові ставки кредитування своєї інвестиційної діяльності. Важливим є також той факт, що керівники підприємств, які звикли використовувати банківське кредитування, вважають інші способи більш ризиковими та ненадійними.

Однак, попри значні обсяги банківського кредитування, в останні роки зріс рівень залучення коштів на основі використання фінансового лізингу (27%). Залучення коштів з використанням фінансового лізингу має свої переваги для машинобудівних підприємств. Наприклад, попри значну вартість, розподіл виплат за фінансовим лізингом у часі дає підприємству можливість в повному обсязі використовувати матеріальні ресурси отримані на основі лізингу і отримуючи доходи погашати суму заборгованості перед лізингодавцем. Обладнання, яке використовують машинобудівні

підприємства мають значний термін експлуатації, тому ефективність лізингу полягає ще і у тому, що машинобудівні підприємства захищені від ризику морального старіння орендованого обладнання. 18% опитаних підприємств схильяється до підтримки власників та учасників у фінансуванні інвестиційних потреб. Емісію акцій вважають доцільним тільки 11%, а залучення коштів через випуск боргових облігацій — 5%. Такі показники пояснюються низькою довірою суб'єктів господарювання до фондового ринку та невисокою вартістю самих машинобудівних підприємств, тому інвестори рідко розглядають їх як привабливий інвестиційний об'єкт.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, на основі опитування можна зробити висновки, що підприємства машинобудівного комплексу передусім потерпають від відсутності доступних методів залучення коштів. Недостатня увага в управлінні фінансовим потенціалом приділяється саме управлінню залученням коштів, зокрема для інвестиційного розвитку. Це свідчить про низький рівень стратегічного планування залучення коштів. Підприємства машинобудівного комплексу сприймають залучення коштів як негативний чинник та джерело екстреного фінансування, переважно у кризових ситуаціях, що виникають в поточному періоді. Така позиція суттєво обмежує потенціал підприємств для розвитку та не сприяє зміцненню своїх позицій на ринку.

Література:

1. Проскуріна Н.М. Процедурне забезпечення аудиту. Теорія та практика: монографія / Н. М. Проскуріна; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. — К., 2011. — 737 с.
2. Вавіленкова А.І. Побудова логіко-лінгвістичної моделі управління на основі результатів експертного опитування / А.І. Вавіленкова // Математичні машини і системи. — № 3. — 2009. — С. 157—163.
3. Міжнародний економічний рейтинг "Ліга кращих". [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://businessukraine.net/uk/goskomstat>
4. Статистика: підручник / С.С. Герасименко, А.В. Головач, А.М. Єріна та ін.; За наук. ред. д-ра екон. наук С.С. Герасименка. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2000. — 467 с.

References:

1. Proskurina, N. M. (2011), *Proceduralne zabezpechennya aydytu [An audit procedural providing monograph]*, National Academy of Statistics, Accounting and Auditing, Kyiv, Ukraine.
2. Vavil'nkova, A.I. (2009), "Construction of logical-linguistic model of management on the basis of the expert survey", *Matematychni metody i systemy*, vol. 3, pp. 157—163.
3. International economic rating of "League of the Best" — available at <http://businessukraine.net/uk/goskomstat>
4. Gerasimenko, S.S. (2006), *Statystyka [Statistics]*, KNEU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2015 р.